

Täysistunto

Keskiviikko 4.9.2019 klo 14.02—16.22

10. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2018

Kertomus K 14/2019 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Kertomuksen esittelee edustaja Junnila.

Keskustelu

15.22 **Vilhelm Junnila ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelemme Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan kertomusta vuodelta 2018, jolloin puheenjohtajana toimi Aila Paloniemi. Kertomus alkaa lauseella: ”Idän ja lännen välisten jännitteiden lisääntyminen ja kiistakysymykset ovat heijastuneet Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaan ja keskusteluihin. Keskusteluja ovat leimanneet muun muassa Ukrainan konflikti, pitkittyneet konfliktit, terrorismi sekä muuttoliikkeiden mukanaan tuomat poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset haasteet. Samalla Etyjin yleiskokouksen merkitys keskustelufoorumina on korostunut.” Tämä voisi aivan yhtä hyvin olla johdanto myös tämän vuoden kertomukselle. Peilaan siksi viime vuoden kertomusta suhteessa tämän vuoden tapahtumiin. Valtuuskunnassa on pidetty tärkeänä käydä ajankohtaiskeskustelua samassa yhteydessä.

Uudella Suomen Etyj-valtuuskunnalla, jota johdan, on jo ollut tilaisuus osallistua istuntoihin ja vaalitarkkailuihin tänä vuonna, ja olemme todenneet, että Etyj-alueella esiintyvät kriisit, konfliktit ja haasteet ovat suurin piirtein samankaltaiset.

Tänä vuonna Etyj-istunnon pääteemana oli kansanedustuslaitosten rooli kestävän kehityksen ja turvallisuuden edistämisessä. Keskustelut olivat ajoittain repivät, ja loppuasiakirjan hyväksyminen viimeisenä istuntopäivänä sujui osittain sekavissa tunnelmissa. Venäjä ja Turkki vastustivat kirjauksia loppuasiakirjassa. Keskusteluissa toistuivat tutut vastakainasettelut ja kannanotot liittyen muun muassa Ukrainan kriisiin, erityisesti Krimiin, Georgian, Abhasian ja Etelä-Ossetian tilanteeseen, Vuoristo-Karabahiin sekä suhtautumiseen Armenian kansanmurhaan.

Näiden maakohtaisten aiheiden lisäksi yleiskokous käsitteli viime vuonna ja tänä vuonna yleisiä demokraattista turvallisuutta uhkaavia ilmiöitä ja haasteita. Jäsenmaiden aloitteiden pohjalta keskusteltiin muun muassa korruption torjunnasta, kansalaisyhteiskunnan roolista Etyjin tavoitteiden saavuttamisessa, energiaturvallisuudesta ja monista muista ai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 26/2019 vp

heista. Puheenvuoroissa nostettiin esille monenkeskisen kansainvälisen yhteistyön merkitys kestävän kehityksen edistäjänä.

Parlamentaarinen diplomatia on tietenkin tärkeä multilateralismin osa. Itse kysyin heinäkuussa Luxemburgissa Etyjin puheenjohtajamaa Slovakian ulkoministeri Lajčákilta tämän näkemystä vierastaistelijoiden muodostamasta turvallisuushasta. Lajčák totesi terrorismin torjunnan olevan yksi maan puheenjohtajuuskauden prioriteetteja ja että asiasta keskusteltiin korkean tason konferenssissa Bratislavassa maaliskuussa. Hän myös harmitteli sitä, ettei asiassa ole vielä edistytty.

Viime vuonna yleiskokouksen syysistunto pidettiin Kirgisiassa, ja tänä vuonna kokous järjestetään Marokossa. Tämän on osoitus ja muistutus Etyjin laajasta maantieteellisestä ulottuvuudesta ja myös siitä, että Etyjin arvot ja periaatteet ovat voimassa laajalla maantieteellisellä alueella. Viime vuonna huomion kohteena oli Keski-Aasia. Tänä vuonna syysistunnossa perehdyimme Pohjois-Afrikan ja koko Välimeren alueen tilanteeseen. Nämä kokoukset ovat oivallinen tilaisuus meille kansanedustajille verkostoitua ja saada ensi käden tietoa tilanteesta eri maissa.

Parlamentaarisen yleiskokouksen tehtävä Etyjin sisällä on toimia keskustelufoorumina ja tukea rakentavalla tavalla Etyjin hallitustenvälistä toimintaa. Suomen valtuuskunnalle on suuri etu, että yleiskokouksen emerituspresidentti Ilkka Kanerva on yleiskokouksen puheenjohtajiston jäsen ja pystyy tämän aseman kautta seuraamaan ja edistämään yleiskokouksen ja Etyjin ministerineuvoston välistä vuoropuhelua.

Luxemburgin kokouksessa valittiin presidentti George Tsereteli jatkamaan tehtäväänsä. Vaikka valinta toimitettiin suljettuna lippuäänestyksenä, uskallan varovaisesti todeta, että Suomen valtuuskunta piti Tseretelin valintaa tärkeänä erityisesti Kanervan aseman vuoksi.

Suomen valtuuskunnalla on jatkuva ja rakentava yhteydenpito Suomen pysyvään edustustoon Etyjissä sekä ulkoministeriöön. Jatkamme samalla linjalla myös tällä vaalikaudella.

Tässä yhteydessä haluan myös kiittää kansainvälisen yksikön virkamiehiä erinomaisesti taustatyöstä.

Arvoisa puhemies! Vaalitarkkailu on viime vuosikymmenien aikana ollut Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen näkyvin operatiivinen toiminta. Tarkkailumissiot tehdään yhteistyössä Etyjin demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston sekä muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa. Huolestuttavana trendinä viime vuosina on ollut, että vakavasti otettava ja ammattimainen vaalitarkkailu on ollut hyökkäyksen kohteena. Vaaleja koskevia haasteita ovat myös valemedian ja valeuutisten lisääntyminen, ilmi tulleet vaalivaikuttamisyritykset sekä useissa maissa esimerkiksi vaali- tai kokoontumisvapauslait, jotka rajoittavat ehdokkaiden mahdollisuuksia saada tasavertaista kohtelua.

Minulla oli tilaisuus osallistua Ukrainan ennen aikaisten parlamenttivaalien tarkkailuvaltuuskuntaan heinäkuussa Odessan kaupungissa. Vaalitarkkailuvaltuuskunnan erityiskoordinaattorina Kiovassa oli yleiskokouksen emerituspresidentti Kanerva. Osallistuminen vaalitarkkailuun on hyvä esimerkki siitä, miten edustaja voi osallistua yleiskokouksen toimintaan konkreettisella ja operatiivisella tavalla ja sen myötä demokraattisten käytäntöjen edistämiseen. Uskon ja toivon, että Etyjin Suomen valtuuskunta panostaa myös tällä vaalikaudella vaalitarkkailuun.

Otan muutamia käytännön esimerkkejä tarkkailusta Ukrainassa, joka tapahtui heinäkuussa:

Pöytäkirjan asiakohta PTK 26/2019 vp

Suurin osa Etyjin väestä asemoi itsensä Kiovaan, mutta suomalais-englantilais-serbialainen iskuryhmämme matkasi Odessaan, joka on historiallisesti tunnettu aika leväperäisestä toiminnastaan. Muutamia tarkkailijoita pääsi myös Harkovaan ja Mariupoliin. Vaalitarkkailu ei ollut mitään lomaa, vaan esimerkiksi viimeisenä päivänä nukuimme ehkä kolme varttia. Länteen suuntautuvat ryhmät voittivat vaalit, ja suurimmaksi puolueeksi nousi ensimmäistä kertaa parlamenttivaaleihin osallistunut presidentti Zelenskyin puolue.

Britti John Whittingdalen ja serbi Dimitrije Todoricin kanssa syynäsimme koulutilojen lisäksi muun muassa lakkautetun ravintolan ja entisen öljyjalostamon keskellä ei-mitään sijaitsevat klubitilat. Äänestyspaikkoja oli runsaasti, mutta osa niistä sijaitsi aika erikoisilla alueilla. Pitkäaikaistarkkailijoiden tekemien suunnitelmien lisäksi teimme oma-aloitteisesti kaksi suunnittelematonta yllätysiskua Odessan lähiöihin. Tarkoituksena oli toimia osin ennalta-arvaamattomasti. Meillä oli mukana autokuskin lisäksi paikallinen tulkki. Odessan ryhmämme oli suorastaan yllätynyt toiminnan jämäptiyydestä valtaosassa äänestyspaikkoja. Muutamia poikkeamia oli, mutta ne eivät olleet kauhean oleellisia. Lähinnä venäläismieliset ryhmät ovat ilmaisseet tyytymättömyytensä varsinaiseen tulokseen.

Puolueyhmittymät eivät vastanneet varsinaisesta toimituksesta. Toimituksesta vastasi 18 vaalivirkailijaa, joita puolueet ja lehdistö tarkkailivat jokaisessa äänestyspaikassa. Ulkopuolella tehtiin kattavasti ovensuukyselyjä. Jokaisessa äänestyspaikassa oli kutsuttuna poliisivartio, yleensä kaksi tai kolme, mutta yhdessä paikassa oli viisi vaaralliseksi luokitellun alueen vuoksi. Pääsääntöisesti äänestyspaikkojen ovet ja avattavat ikkunat oli sinetöity kaikkien 18 virkailijan yhteisin allekirjoituksin. Kaikki äänestyspaikoille tulleet rekisteröitiin välittömästi, myös meidät tarkkailijat. Äänestyspaikkojen laatikko ei ollut puuta kuten Suomessa, vaan läpinäkyvä. Se oli sinetöity nippusiteillä, prikoilla ja myös asiakirjalla, jossa oli kaikkien 18 virkailijan allekirjoitukset. Sinetöintiä seurasivat puolueyhmittymät, lehdistö ja mahdollinen keskusvaalilautakunnan tai kansalaisjärjestön tarkkailija. Jokaisessa laatikossa oli lisäksi erillinen tarkistuslipuke.

Kaikilta äänestäjiltä vaadittiin asianmukainen henkilöllisyystodistus. Tarkistus ja merkintä tehtiin kaksinkertaisella kirjanpidolla. Virkamies allekirjoitti yhdessä äänestäjän kanssa kaksi lipuketta, joista jäi vielä tarkistuslipuke seurattavaksi. Kun vaalihuoneisto suljettiin, jäi poliisi vahvistettuna ulkopuolelle vartioon. Valitettavasti autokuskimme ei uskaltanut odottaa leväperäisellä alueella oman turvallisuutensa vuoksi, ja sitten jouduimme vielä hälyttämään hänet aamuyöllä sinne paikalle, kun olimme valmiita lähtöön.

Ääntenlaskennan aikana tilaan ei päässyt sisään eikä ulos. Sieltä ei myöskään voinut soittaa, ja siellä ei ollut ilmanvaihtoa. Tyhjiä äänestyslipukkeiden sinetöinnin sai suorittaa vain puheenjohtaja. Kaikki muut vaalivirkailijat tarkkailivat hänen liikkeitään. Prosessiin meni reilu puolisen tuntia, ja koko ääntenlaskuun meni lähes seitsemän tuntia. Ääntenlaskussa vain puheenjohtajalla oli oikeus koskea äänestyslipukkeisiin, kun niitä otettiin äänestyslaatikoista. Laskennassa jokainen ääni luettiin ääneen puheenjohtajan toimesta. Virkailijat tarkastivat ja laskivat jokaisen äänen välittömästi uudelleen. Puheenjohtaja myös laski kaikki lipukkeet itse käsin. Lisäksi tulos videoitiin. Näin sitä olisi hyvin vaikea uskotavasti muuttaa jälkikäteen. Toimituksen jälkeen äänestyslomakkeet ja laskennan tulos vietiin ulos poliisivartiossa.

Kaikkia yksityiskohtia en voi avata, mutta yleisesti voin kuitenkin todeta, että itse äänestysprosessi ja vaaleihin liittyvä organisointi toimivat merkillisen hyvin. Monessa mielessä vaalijärjestelmää on viime vuosina kehitetty niin pitkälle, että kotimaamme järjestelmä vaikuttaa jo jääneen jälkeen. Vielä enemmän jäljessä on Ruotsi, jossa vaalisalaisuuskin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 26/2019 vp

on vähintään kyseenalainen. Kun pääsemme tutustumaan useamman maan vaalitoimituksiin, voimme varmasti yhdessä keskustella siitä, pitäisikö omaa järjestelmäämme kehittää.

Arvoisa puhemies! Totean lopuksi, että Pohjoismaiden ja Baltian maiden valtuuskuntien eli NB8:n yhteistyö on perinteisesti ollut tiivistä. Kokouksissa on keskusteltu esillä olevista aiheista ja henkilövaaleista sekä kuultu asiantuntijakatsauksia ajankohtaisista kysymyksistä.

Kertomuksesta saa hyvän kuvan viime vuoden toiminnasta, mutta on samalla todettava, että kansainvälinen yhteisö painii edelleen samojen ongelmakohtien ympärillä. Lähetekeskustelun jälkeen kertomus jatkaa matkaansa ulkoasiainvaliokuntaan. — Kiitos.

15.34 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Nämä tilanteet, joissa me käsittelemme näiden kansainvälisten parlamentaaristen elinten vuosikertomuksia tässä täysistuntosalissa, ovat oikeastaan niitä ainoita hetkiä, jolloin jossain määrin aukeaa se työ, mitä kansanedustajat tekevät noissa kansainvälisissä yhteistyöelimissä. Siinä mielessä tälle keskustelulle kannattaa antaa oma arvonsa, ja on hienoa, että edustaja Junnilla esitteli vuosikertomuksen viime vuodelta. Aila Paloniemi, joka on siis toiminut viime vuonna puheenjohtajana, ei luonnollisesti voinut tätä tehdä, koska hänen kansanedustajauransa päättyi viime vaaleihin.

Tämä on hyvä hetki pohtia Ety-järjestöä, Etyjin luonnetta yhtenä näistä kansainvälisistä eurooppalaisista järjestöistä — niitä on useampia. Etyjhan on itse asiassa syntynyt tässä kaupungissa eli Helsingissä aikoinaan 1975 kylmän sodan jakaessa silloin Eurooppaa, jolloin yhteisymmärrys löytyi Euroopan valtioiden kesken siitä, että pyritään löytämään dialogi mieluummin kuin vastakkainasettelu, ja sitähän Etyk-prosessi on kaiken kaikkiaan ollut. Voidaan suorastaan sanoa, että Etyk-prosessin piti vahvistaa Euroopan rajat pysyviksi. Se, että se loi tämän dialogitilan Eurooppaan, oli omiaan johtamaan siihen, että rajat muuttuivat rajusti Euroopassa 80-luvun lopussa ja 90-luvun alussa. Se merkitsi itse Ety-järjestön syntyä. Silloin syntyi se konsepti, jolla Etyj-konferenssi nytkin jatkaa, eli laaja turvallisuuskäsite.

Tämä laaja turvallisuuskäsitteeseen pitää sisällään useita keskeisiä elementtejä, joista tärkeimpänä tekijänä luonnollisesti on se, että turvallisuus Euroopassa on yhteistä, se on jakamatonta ja turvallisuutta ei haeta vastapuolen kustannuksella. Asevaraisen turvallisuusajattelun rinnalle tuli nimenomaan se, että meidän täytyy yhteistyössä pyrkiä löytämään ongelmiin ratkaisut, ja nämä luottamusta lisäävät toimet, joissa Etyj järjestönä on ollut aivan ratkaisevassa roolissa, saivat suuren merkityksen. Tämä auttoi myöskin aseistariisuntaprosessia silloin 90-luvulla hyvin, hyvin vahvasti ja teki läpinäkyväksi järjestelmän kokonaisuudessaan.

Toinen ulottuvuus laajassa turvallisuuskäsitteessä liittyi tietysti siihen, että kysymys ei ole vain sotilaallisista uhista, jotka nähdään vakavina turvallisuushaasteina, vaan laajassa mielessä kaikista ulkoisista turvallisuusriskeistä, mukaan lukien vaikka tänä päivänä paljon puhuttu ilmastokriisi. Ympäristöongelmat kaiken kaikkiaan koskevat myöskin tavallaan ja luonteeltaan turvallisuutta ja siihen varautumista. Eli tämän laajan turvallisuuskäsitteen ymmärtäminen laajemmin kuin vain sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisyynä oli hyvin keskeistä.

Kolmannessa ja ehkä vallankumouksellisimmassa ajattelutavassa, mikä tässä laajassa turvallisuuskäsitteessä on, on kyse siitä, että kyse ei ole vain valtioiden turvallisuudesta vaan inhimillisestä turvallisuudesta. Kysymys ei ole vain siitä, että valtiot hakevat turval-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 26/2019 vp

lisuutta suhteessa toisiin valtioihin, koskemattomuutta suhteessa toisiin valtioihin, vaan nimenomaan ihmisten turvallisuus on se lähtökohta, jonka vuoksi ihmisoikeudet tulivat hyvin keskeiselle sijalle eurooppalaisessa turvallisuuskeskustelussa. Tässä suhteessa tietenkin toinen keskeinen eurooppalainen yhteistyöelin eli Euroopan neuvosto on ehkä vielä tärkeämmässä roolissa, koska se on nimenomaan se normeja luova eurooppalainen yhteistyöjärjestelmä, joka koskee ihmisoikeuksia. Tämä vuoropuhelu näiden kahden järjestön välillä on tietysti pysyvää monessakin mielessä.

Kuten edustaja Junnila tässä kertoi, Etyjin parlamentaarinen yleiskokous on luonteeltaan ensisijaisesti keskusteleva. Se on foorumi, jossa Euroopan maiden parlamentit käyvät turvallisuuspoliittista keskustelua yhdessä. Tässä on tietenkin hyvin olennaista tunnistaa Etyjin puolelta se, että tässä ymmärretään laajasti Eurooppaa eli ymmärretään pohjoisen pallonpuolisko tässä kokonaisuutena, koska Ety-järjestö, vähän niin kuin Arktinen neuvostokin, on harvinainen siinä suhteessa, että siinä myöskin Yhdysvallat ja Kanada ovat mukana, eli siinä on Pohjois-Amerikka, Eurooppa kokonaisuudessaan. Vladivostokista Vancouveriin ulottuu Etyjin toimintasäde, ja sehän on sen hyvin merkittävä keskeinen sisältö, että pohjoisella pallonpuoliskolla vaikuttavat suurvallat käyvät tässä foorumissa yhteistä keskustelua, joka on ainutlaatuista ja tarjoaa myöskin suomalaisille kansanedustajille silloin foorumin olla vuorovaikutuksessa kollegojensa kanssa.

Mutta kannattaa huomioda, että tämä Etyjin rooli parlamentaarisen keskustelufoorumin on vain yksi ulottuvuus. Se tekee päätöslauselmia, siellä käydään kädenvääntöä — kuulumme, että vilkastakin keskustelua tarvittaessa — mutta sillä on myöskin operatiivista toimintaa. Ja nämä operatiiviset puolet ehkä ovat olleet arvokkaampia rooleja kuin edes ymmärrämmekään ja saaneet ehkä vähemmän julkisuudessa huomiota.

Ainakin kahdessa kohdassa Etyjin parlamentaarinen yleiskokous tekee vahvaa operatiivista työtä:

Yksi ulottuvuus on niin sanotut erityisedustajat. Kuulimme siitä, että kansanedustaja Kanerva on Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen rauhanvälityksen erityisedustaja, ja hän on käynytkin paljon keskusteluja, sekä valtiotason keskusteluja että parlamentaarisia keskusteluja, rauhanvälityksen näkökulmasta ja ollut parantamassa turvallisuustilannetta. Itse olen aikoinaan aikaisemmalla kaudellani toiminut Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen erityisedustajana ensinnäkin Moldovassa, Moldovan kriisiä avittamassa, tämän jäätyneen konfliktin taustoja avaamassa, parlamentaarista keskustelua avaamassa, ja sitten myöhemmin Keski-Aasian erityisedustajana, jolloin koko tämä Keski-Aasian konfliktialue, potentiaalinen konfliktialue konflikteineen, mukaan lukien ihmisoikeusrikkomukset, on ollut tämän erityisedustajaroolin keskeistä sisältöä ja siihen vaikuttaminen hyvin keskeistä.

Tämä harvemmin näkyy suomalaisessa keskustelussa. Me emme tunnista sitä työtä, mitä nämä erityisedustajat tekevät, ja sillä on kuitenkin suuri kansainvälinenkin merkitys, johon myöskin valtioiden hallitukset nojautuvat paljon. Siinä suhteessa kansanedustajat pysyvät saamaan sellaista roolia, jota ei ehkä normaalissa kansanedustajatyössä tule, joka tarjoutuu sitten täältä parlamentaarisen yleiskokouksen kautta.

Toinen erittäin merkittävä operatiivinen puoli, johon edustaja Junnila omassa puheenvuorossaan viittasikin, liittyy vaalitarkkailuun. Etyjin parlamentaarinen yleiskokous johtaa kansainvälistä vaalitarkkailua aina, kun tällä Etyjin toiminta-alueella toimitaan. ODIHR on se erityinen instituutio Etyjin puitteissa, joka vastaa vaalitarkkailusta. ODIHR on johtavin kansainvälinen vaalitarkkailuinstituutio. Itse asiassa, kun muualla maailmas-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 26/2019 vp

sa, on se sitten Latinalaisessa Amerikassa, Afrikan unionin puitteissa Afrikassa, Aseanin alueella Kaakkois-Aasiassa, on pyritty kansainvälistä vaalitarkkailua rakentamaan, ODIHR on ollut keskeisessä roolissa, konsultatiivisessa roolissa suhteessa tähän vaalitarkkailuorganisaatioiden kehittymiseen. [Puhemies koputtaa]

Edustaja Junnila viittasi vaalitarkkailun luonteeseen. Hän kuvasi hyvin konkreettisesti tietyissä äänestyspisteissä tapahtunutta tarkkailua, mutta se olennainen seikkahan ei ole pelkästään se, mitä me näemme niissä äänestyspisteissä. Olennaista on se, mitä tapahtuu keskusvaalilautakunnan tasolla, ja vielä olennaisempaa on se — ja siihen myöskin Etyj kiinnittää huomiota — mitä tapahtuu ennen vaaleja: mitä tapahtuu ehdokasasettelun kautta, mikä on median rooli, mikä on se ilmapiiri, jossa vaalit käydään. Se on se isoin asia arvioida Etyjin vaalitarkkailussa, ja siihen on kehitetty hyvä metodologia, jota Etyj harrastaa. Tässä suhteessa tärkeitä työtä Etyjin parlamentaarinen yleiskokous on tehnyt ja tänäkin vuonna tulee tekemään. — Kiitos.

15.43 Vilhelm Junnila ps: Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti vielä jatkaa tuosta aiheesta. Edustaja Kiljunen toi hyvin esille pitkältä ajalta käytännön toimintaa, ja näinhän se on, miten hän totesi. Myös ilmastonmuutos kuitenkin mainittiin tällöisenä turvallisuushakana, jota se varmasti myös on, mutta semmoinen mielikuva kuitenkin Etyjin sisäisestä keskustelusta jäi, että kun nämä muut konfliktit ja ongelmat ovat niin laajoja, niin tähän foorumiin ihan hirvittävästi ei haluttaisi ilmastonmuutosta ja sen tuomia ongelmia liittää, koska nämä muut turvallisuuspoliittiset ongelmat ovat sen verran laajoja ja sitovat paljon resursseja. Sen vuoksi Etyjissä on — ainakin itse koin niin — sellaista mielialaa, että ilmastonmuutoskeskustelun paikka on pääosin sitten muissa foorumeissa kuin varsinaisesti Etyjin toiminnassa. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.